

עת"א 57856/07/23 - יוסף קבועה נגד שרות בתי הסוהר

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

עת"א 57856-07-23 קבועה נ' שרות בתי הסוהר
לפני כב' השופט איתי ברסלר-גונן
עותר יוסף קבועה
נגד שרות בתי הסוהר
ע"י ב"כ עו"ד אחמד וותד
ע"י ב"כ עו"ד רחל אטיאס

פסק דין

1. לפני עתירה המכוונת כנגד החלטת המשיב מיום 28.6.2023 במסגרתה הורה על הפסקת עבודות השירות שהוטלו על העותר במסגרת ת"פ (שלום באר שבע) 2417-10-20.
 2. ברקע העתירה גזר דינו של העותר מיום 9.6.2022, בשתי עבירות של סחר בסם מסוכן לפי סעיף 13א19+ בפקודת הסמים המסוכנים (נוסח חדש), התשל"ג-1973 [להלן: "**פקודת הסמים**"]; החזקת סם מסוכן שלא לצריכה עצמית, לפי סעיף 7(א) + 7(ג) רישה בפקודת הסמים; ונהיגה ללא רישיון נהיגה, לפי סעיף 10א בפקודת התעבורה (נוסח חדש), התשכ"א-1961.
 - בגזר הדין קבע בית משפט השלום את מתחם העונש ההולם לאירועים כמתחם שנע בין 12 ל-24 חודשי מאסר בפועל. עם זאת, מצא בית משפט השלום לסטות ממתחם העונש ההולם מטעמי שיקום וגזר על הנאשם עונש של 9 חודשי מאסר בפועל שירוצו בדרך של עבודות שירות, כחלק מאפיק השיקומי, והורה לו להתייצב לריצוי העונש ביום 10.8.2022.
 3. ביום 28.6.2023 הודיע הממונה על עבודות השירות לעותר על הפסקה מנהלית של עבודות השירות, בהתאם לסעיף 51ט בחוק העונשין, התשל"ז-1977 [להלן: "**חוק העונשין**"] ועל נשיאת יתרת העונש בבית הסוהר. מועד ההתייצבות לריצוי העונש נקבע ליום 27.7.2023 אולם עוכב במסגרת הדיון בעתירה זו.
- על החלטה זו הוגשה העתירה דנן.
- העותר לא צירף את ההחלטה עצמה לעתירתו, אולם מתשובת המשיב עולה כי ההחלטה על הפסקת עבודות השירות התקבלה על ידי גונדר איילה חיים, ראש אגף האסיר, נוכח העילות הבאות: (1) העותר לא התייצב לתחילת ריצוי עבודות השירות או נעדר מהעבודה ללא אישור הממונה, המפקח או רופא שב"ס; (2) העותר אינו מבצע כראוי את המשימות שהוטלו עליו או שהתנהגותו בעבודה אינה מניחה את הדעת; (3) העותר הפר תנאי מתנאי עבודות השירות; ו- (4) העותר לא ציית להוראה של הממונה או של המפקח או לא קיים חובה המוטלת עליו על פי החוק.
- מ"גליון הרנטגן" של עותר במסגרת עבודות השירות עולה כי הוא עבר 7 מקומות תעסוקה וכי במהלך תקופה של כ-11 חודשים, הגיע לעבודה בסה"כ 83 ימים, ועוד 29 ימים נעדר באישור, כאשר 114 ימים נעדר ללא אישור.

עולה כי אפילו לתחילת עבודתו לא התייצב העותר בזמן ולאחר שהתייצב שובץ לעבודה בעיריית ירוחם, אך כעבור תקופה קצרה סולק ממקום תעסוקה זה בשל תפקוד לקוי. הוא קיבל הזדמנות נוספת ושובץ לעבוד במועצה הדתית בערד. גם שם היתה התנהגותו שלילית והוא שוב הוזהר. בשלב מסויים דווח כי יצא מהעבודה ללא אישור ותפקודו לקוי והמעסיק ביקש שלא להעסיקו עוד. הוא זומן לבירור אך לא התייצב. ביום 22.2.2023 נערך לעותר שימוע והוא קיבל הזדמנות אחרונה ושובץ לעבודה בעיריית דימונה, כשנאמר לו שאם יהי לו מקום בערד ותפקודו יהיה תקין יעשה מאמץ להשימו בערד. אלא שהעותר המשיך לגלות חוסר יציבות ובאחד הימים הגיע לעבודה, החתים כרטיס ונעלם, ואף ניתק קשר עם המפקח ולא השיב לטלפונים. בהמשך הסביר כי "היו לו סידורים באמצע היום". שוב הוזהר העותר וניתנה לו עוד הזדמנות, הפעם במקום תעסוקה חדש ב"רוח במדבר", אולם אפילו ביום הקליטה לאחר שהוסברו לו שם הכללים, הוא נעלם כעבור שעה [!] ושוב ניתק קשר ולא ענה לטלפונים.

במהלך כל התקופה היו לעותר לא מעט מקרים של היעדרויות ללא אישור, או יציאות לא מאושרות מהעבודה, בהם העותר אף ניתק את הקשר עם המפקח ולא היה זמין לטלפונים. הוא זומן לראיונות אזהרה ואף לשימוע, והוא אפילו הוחזר לאחר החלטה על הפסקה מנהלית בחודש פברואר 2023 - הכל כדי להשיבו למסלול. ואולם, הדבר לא הועיל וגם לאחר מכן המשיך העותר כאמור להיעדר מעבודות השירות.

נוכח כל אלו, המליץ הממונה על הפסקה מנהלית של העבודות וכאמור, כך הוחלט על ידי הגורם המוסמך לאחר שימוע בנוכחות העותר.

4. במסגרת העתירה עצמה טען העותר כי העבודות בוצעו לשביעות רצון הממונה על עבודות השירות, וכי לאחר שהעותר הביע קושי כלכלי, הוא הועבר כל פעם למקום רחוק יותר, וללא התחשבות. לטענת העותר, הוא מעוניין לשלם את חובו אולם מצופה מהממונה על עבודות השירות לגלות התחשבות ולהתאים לו מקום גאוגרפי שלא יסבך אותו כלכלית.

במהלך הדיון שהתקיים ביום 8.8.2023 ציין בא כוח העותר את מצבו הכלכלי ואת העובדה כי העותר מטפל באמו החולה וכי מלבד האירועים דנן אין לו עבר פלילי נוסף. נטען כי העותר היה לוחם בצה"ל, והעונש הוא תוצאה של סטייה ממתחם העונש ההולם נוכח המלצות חיוביות שהתקבלו משירות המבחן בעניינו של העותר.

ב"כ העותר אישר בהגינותו כי אין פגם בהליך המנהלי וכי אין טעות בהחלטה ואין עילה להתערב בה, אולם ביקש את מידת הרחמים והזדמנות לקיים שימוע נוסף בנוכחותו כדי לנסות ולשכנע את הממונה על עבודות השירות לתת לעותר הזדמנות נוספת. נטען כי הכנסתו של העותר לבית הסוהר תגרום לו לאסון בלתי הפיך.

העותר פנה אף הוא לבית המשפט, ציין את הקשיים שהיו לו בטיפול בבנו וטען כי הוא רוצה לסיים את העבודות שירות בכל מקום שיגידו לו ולא יהיה בררן.

5. המשיב מתנגד לעתירה ואף לסעד החלופי של שימוע נוסף. במסגרת התגובה צורפו פרוטוקולי השימועים וההחלטות וכאמור דו"ח רנטגן המפרט את כל ההפרות של העותר, שחלקן הובאו לעיל בתמצית. נטען כי לא נפל פגם בהחלטה המנהלית המצויה במתחם הסבירות וכי לעותר ניתנו הזדמנויות חוזרות ונשנות לשוב לשורת עבודות השירות. ב"כ המשיב הסבירה כי העברתו של העותר ממקום למקום נעשתה בשל התנהלותו ותפקודו הלקוי ולמרות שנעשו מאמצים לשבצו קרוב למקום מגוריו, הוא המשיך בהתנהלותו הקלוקלת.

המשיב הבהיר כי הוא מתנגד להשבת העותר למסגרת עבודות השירות ולאחר שנבדק הדבר גם בדיון התנגד המשיב לקיים שימוע נוסף.

6. דין העתירה להידחות.

מלכתחילה קבע בית המשפט השלום בגזר דינו של העותר, כי מעשיו החמורים מצדיקים עונש מאסר בפועל. אלא שבית המשפט השלום הלך כברת דרך ארוכה כלפי העותר, לשם שיקומו, ותוך סטייה ממתחם העונש ההולם גזר את דינו לרף העליון שעדיין מאפשר ריצוי עונש מאסר בדרך של עבודות שירות.

אך זאת יש להדגיש, כי מאסר בדרך של עבודות שירות הוא קודם כל מאסר. דרך הריצוי של עבודות שירות נתפסת כפריבילגיה, המאפשרת לנדון להמשיך ולנהל את חייו במסגרת חופשית. ואולם, נפסק כי **"פריבילגיה זו אינה מוקנית לנאשם באורח מוחלט ובלתי מותנה. היפוכו של דבר. היא הדירה וניתנת לביטול בכל שלב, מקום שהנאשם אינו עומד בציפיות המתחייבות ממנו לצורך מימושה. נאשם המבקש לרצות את מאסרו בעבודות שירות חייב לקבל עת עצמו עול אחריות הנילווה למסלול עונשי מיוחד זה, ולבצע את המוטל עליו על פי הוראות הממונים, בלא סטייה והפרה של הכללים"** [רע"ב 426/06 חווא נ' שירות בתי הסוהר [פורסם בנבו] (12.3.2006)], וכי **"במקרים שבהם עובד השירות לא עומד בתנאים הנדרשים ממנו במסגרת עבודתו, תישלל ממנו פריבילגיה זו ויתרת עונשו תרוצה בדרך של מאסר בפועל מאחורי סורג ובריח"** [רע"ב 4833/23 אבו סרחאן נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] (25.6.2023)].

הדברים מתיישבים עם התכלית האפקטיבית הנדרשת של הענישה: מקום שבו עובד השירות אינו מתמיד בריצוי עונשו, נפגעת האפקטיביות של הענישה, נפגע אמון הציבור במוסד זה ואף נפגעת אפשרות שיקומו של עובד השירות. ומקום שבו העונש החלופי והשיקומי אינו אפקטיבי, יש לשוב לעונש המקורי שקבע המחוקק, והוא של מאסר מאחורי סורג ובריח.

7. העותר הציג בעתירתו מצג כאילו הוא החל לבצע את עבודות השירות לפי הנחיות הממונה על עבודות השירות ולשביעות רצונו, וכי הועבר ממקום למקום ללא התחשבות במצבו הכלכלי.

מצג זה אינו מתיישב עם העובדות. העותר לא כפר בנתונים שהוצגו על ידי המשיב, מהם עולה תמונה הפוכה לגמרי: לא בכדי תוארו הדברים לעיל, המפורטים עוד יותר בהרחבה בדו"חות המשיב שצורפו לתשובתו, והם מלמדים על התנהלותו והיעדרויותיו במשך תקופה ארוכה של כמעט שנה, בה החסיר העותר ללא אישור יותר מאשר נכח במסגרת עבודות השירות. לא זו, אלא שהעותר התנתק ממעסיקיו וממפקחיו, לא ענה להם ונדרשו לא מעט אזהרות.

למעשה, התמונה העולה היא כי הממונה גילה כלפי העותר יחס נדיב, יתכן אפילו מעבר לנדרש. חסד רב עשה הממונה שנתן לעותר הזדמנויות כה רבות, שהגיעו כדי החלפת 7 מעסיקים שונים.

ידענו כי משאביו של הממונה על עבודות השירות מוגבלים, בוודאי במחוזנו, ומלאי מקומות התעסוקה אף הוא אינו רב. כל עובד שירות שאינו מקיים את נהלי העסקתו, פוגע באמונם של אותם מעסיקים בעובדי השירות ובמוסד עבודות השירות, ומציב סימן שאלה בדבר רצונם של אותם מעסיקים להמשיך ולהשקיע משאבי ניהול ופיקוח על עובדי השירות. יוצא, שהפרת הוראות הממונה על עבודות השירות בהקשר של מקום התעסוקה, פוגע בעקיפין ביכולתם של נאשמים אחרים להנות ממלאי מקומות תעסוקה.

זאת ועוד: נידון המבקש להנות מהפריבילגיה של ריצוי העונש בדרך של עבודות שירות, נדרש לזכור יום ביומו את חובת התייצבותו לריצוי עונשו. התייצבותו של נידון לביצוע עבודות שירות חוזרת ונדרשת על עצמה בכל יום מימי

העבודות עד לסופה של תקופת העבודות שנגזרה על הנידון, ומשכך ניתן אף לחלט ערבותו ככל שזו קיימת, כאמצעי נוסף להפסקה מינהלית של עבודות השירות [ע"פ 10705/02 מכנושין נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(3) 529]. גם בכך עשה המשיב חסד עם העותר כשלא פעל באפיק זה.

אין הכוונה כי כל הפרה קטנה תביא להפסקת עבודות השירות. התכלית היא לקיים את העונש במתכונת עליו הורה בית המשפט, גם תוך הכלה מסויימת של קשיים מקומיים שאינם חוזרים על עצמם, ועל מנת לקיים את המצווה השיקומית שבאופן זה של ריצוי העונש. ואולם, הממונה על עבודות השירות אינו סדרן עבודה שתכליתו למצוא מקום לפי רצונו של עובד השירות, אלא עליו לתור אחר מקום אפשרי, מותאם ככל שניתן ובעיקר לפקח על ביצוע אפקטיבי של ריצוי העונש, כשהאחריות לביצוע התקין של עבודות השירות מוטלת בראש ובראשונה על עובד השירות.

במקרה שלפנינו, הממונה על עבודות השירות עשה ככל שלא ידו בניסיון למנוע את השימוש בסמכותו להפסיק את עבודות השירות, על אף שהתנאים לכך התמלאו כבר בתחילת עבודות השירות כשהעותר לא התייצב בזמן, או שנעלם לאחר תחילת העבודות ולא שיתף פעולה. תחת האפשרות להפסיק את העבודות שירות ולהורות על המשך ריצוי העונש מאחורי סורג ובריח, נתן הממונה לעותר הזדמנויות חוזרות ונשנות, ממש נאבק כדי להשיבו לשורת ההליך, אולם העותר המשיך בהתנהלותו הקלוקלת והמזלזלת, ניתק את הקשר ועשה כפי רצונו. הגדיל העותר לעשות כשעזב את המקום "רוח במדבר" ממש עם קליטתו.

על כך אמר הממונה "עד כאן".

8. הכלל הוא ששיקול הדעת נתון בידי הממונה כרשות המנהלית, ובחינת בית המשפט היא בשאלת סבירות ההחלטה המנהלית, דהיינו האם נשקלו מלוא השיקולים ונערך לגביהם האיזון הראוי.

בשונה מהמצג שהציג העותר בכתב העתירה, כשאף לא צירף את מלוא המסמכים הנדרשים, כיום העותר אינו מלין ואינו טוען לפגם בהליך ואינו טוען כי השיקולים נשקלו שלא באופן סביר.

ניתוח האמור לעיל מלמד כי אכן לא נפל כל פגם בשיקוליו של הממונה על עבודות השירות ובהליך שקיים.

בקשתו של העותר היום לשימוע חדש, כדי לשכנע את הממונה לרחם עליו, הינה בבחינת מאוחר ומעט מדי, ואיננו סבור כי ראוי שבית המשפט יכפה על המשיב לקיים שימוע חדש, מקום שאף בכך זלזל העותר. אין כל שינוי בנתונים והעותר לא נהנה היום מאמון המשיב.

בנסיבות אלו, גם עמדתו של המשיב שאינו מוכן אפילו לפני משורת הדין לשימוע שוב את העותר, היא עמדה סבירה.

אדרבא, לדעתי יש בה כדי להעביר מסר לעובדי השירות כי ריצוי העונש בדרך זו מחייבם לרצינות, מתחילת הדרך ועד סופה. אם יתמידו ברצינות זו, תהא גם תועלת לשיקומם.

סוף דבר

9. בית משפט השלום גזר את עונשו של העותר לעונש שיקומי אך קיווה כי יהא זה עונש אפקטיבי. נכון לכעת, המבקש נמנע מלרצות את עונשו בדרך אפקטיבית אלא העדיף את חירותו ועיסוקיו על פני מילוי חובתו לחברה על פי גזר הדין. הממונה עשה חסד רב עם העותר אולם העותר פירש לא נכון את סלחנותו של המשיב. על כן, במקומה היתה החלטת המשיב להפקיע את עבודות השירות ובוודאי שאין כל עילה להתערב בה.

10. נוכח האמור, העתירה נדחית.

ניתנה היום, כ"ב אב תשפ"ג, 09 אוגוסט 2023, במעמד
הצדדים.